

ערב פסח שחל בשבת איך לעשות סעודות שבת - שיעור 101

I. אכילת מצה ערב פסח שחל בשבת - מקור הלכה זו בירושלמי (פסחים פרק ו הלכה ה) שכל האוכל מצה בערב פסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו. ויש ד' דעות בדבר.

(א) דעת הרז"ה וסעיתו שאין לאסור אכילת מצה בע"פ אלא משעת איסור של החמץ ממש משש שעות ולמעלה וכ"כ הרא"ש (פסחים ג - ז)

(ב) דעת הרמב"ן (צמלחמות פסחים סוף פרק ג) לאסור מליל י"ד והלאה

(ג) דעת הרמב"ם (סוף פרק ו) דחמץ ומצה אסור כל יום ערב פסח אבל בליל י"ד מותר

(ד) ועוד שמצינו בתוספות רי"ד (פסחים ט"ט) שדוחה לגמרי דברי הירושלמי מהלכה וס"ל להתיר אכילת מצה בע"פ. ועיין שו"ת יחיה דעת (ה - ה"ט)

למעשה) עיין באג"מ (ה - ק"ה) "ובסעודת ערבית כיון שלרוב הפוסקים ליכא איסור בליל י"ד אין למחות באלו שבשביל מצות סעודת שבת יאכלו מצה אבל מהראוי להחמיר כיון שלמג"א אסור גם בליל י"ד."

II. אכילת מצה שנילושה בביצים ערב פסח שחל בשבת -

(א) עיין בשו"ע (תמ"ד - ה) ומבערים הכל לפני השבת ומשיירין מזון ב' סעודות לצורך השבת ובסעודה ג' עושה במצה עשירה. ורמ"א מגיה דסעודה ג' במיני פירות או בשר ודגים. אבל בבית יוסף כתב טעם דבימי חז"ל לא יעץ לאכול מצה עשירה "דכיון דאין סיפק בידי כל אדם לעשות מצה עשירה לכל ג' סעודות שבת לא אטרחו רבנן"

(ב) עיין בשו"ת לב חיים (ז - פ"ח) דמבואר מדברי הבית יוסף (תמ"ד) דיכול לעשות מצה עשירה ויקיים מצות ג' סעודות. וגדר וסייג טוב משום (כ) שמא ישארו פירורי לחם (כ) שמא יתן הפת לגוי על מנת לצאת לרה"ר (ג) יהיו המאכלים החמץ צוננים (ד) אין בו כל כך ישוב הדעת ועונג שבת אם חמץ על שלחנו (ה) וקודם שעה חמישית אין חשש מחמץ. (לרש"י בלא מים ולר"ת אפילו במים פסחים ל"ה:) עיין בשו"ע (תס"ז - ז) ובערה"ש (ה - ו) משנה ברורה (ט"ז) וכ"כ בשו"ת תעלומות לב (ה - ז) ובספר חק לישראל

(ג) בשנת תשי"ד - חל ע"פ בשבת וועד הרבנים דבראנקס מפרסים מודעה בעתונות לאכול מצה עשירה בשבת משום המכשלים הנמצאים באכילת חמץ והיה מחלוקת גדולה על פרסום זה.

1. בספר ערב פסח שחל בשבת שהביא מהגאון רב יקותיאל גרינולד - דאין אנו יכולים לשנות דעת השו"ע (תמ"ד - ה) דאוכלים ב' סעודות ממאכלי חמץ. וראיות משחיטה, נידה, ובית הכנסת.
2. והביא גם כן דברי רב משה ראזין לאסור משום דאיכא ספק ספיקא לאיסורא. ספק אפשר דיוצאין גם במצה עשירה אליבא דירושלמי (פסחים ז - ז) שחולק על הבל"י. ואפילו אם אין יוצאין שמא הנילושה במי ביצים הוי כמצה עניה ולא מצה עשירה וכדעת הרמב"ם.

(ד) עיין באותו רמב"ם (פרק ו' מחמץ ומצה - ה) דיוצאין במצה שלשה במי פירות ידי חובת מצה בלילה. ובעה"ש (תס"ז - ה - ו) דלרמב"ם מצה עשירה לא מקרי רק ביין, בשמן, בדבש, ובחלב ולא במי פירות. וא"כ יש לאסור לאוכלו בע"פ

(ה) באג"מ (ה - ק"ה ד"ה ועיין צעט"ת) דרוב הראשונים חולקין על הרמב"ם וכן פסק השו"ע (תס"ז -

ד) שלא כהרמב"ם. וממילא יש ספק ספיקא להקל על איסור דרבנן (c) דרוב ראשונים חולקין על הרמב"ם (b) דיש כמה ראשונים דסברי שאיסור אכילת מצה הוא רק מזמן איסור חמץ ואילך. ואין מקום להחמיר תרי חומרות באיסור דרבנן.

- (ו) בשו"ת נודה ביהודה (ה - ח"א 309) "ובאמת מעורד אני תמה על רמ"א דעכ"פ לשום דעה ליכא בנוקשה חשש איסור תורה בע"פ ולמה חשש בדבר שהוא דרבנן לדעה יחידית היא דעת רש"י. ואלמלא שכבר הורה ראש המורים שהוא הרמ"א לאיסור אפילו בערב פסח הייתי מתיר מצה עשירה כל היום בע"פ ועכ"פ אני מורה דעד חצות היום אפילו לרמ"א מותר מצה עשירה." (ז) וצריך ליחד לסעודות שבת כלים מיוחדים לשימוש חד פעמי משום חשש של הרמ"א (תס"ז - ז) שמי פירות מחמיצים וממהרים להחמיץ וכן מחשש עירוב בהן מעט מים. וזה הובא בספר ע"פ שחל בשבת בשם הגרשו"א.

III. ולענין הברכה על מצה עשירה -

- (א) בשו"ת אג"מ (ה - קנ"ה) לסעודות המחוייבות לכו"ע הוא קביעות סעודה ומברך המוציא. אם שבת קובעת לסעודת עראי יש מחלוקת
- (ב) עיין שו"ת הרדב"ז (ה - תפ"ט) שבסעודה שלישית של ערב פסח שחל בשבת יש לאכול כזית מצה עשירה ויברך עליה המוציא שבשבת זו שאי אפשר בענין אחר צריך לברך על מצה עשירה המוציא.
- (ג) אבל יש פוסקים שסוברים שסעודה שלישית אינה צריכה פת וממילא אפשר בענין אחר וחשיב אכילת עראי ושבת אינה קובעת וספק ברכות להקל. עיין שו"ת יחזה דעת (ה - דף פ"ב) שהביא כמה אחרונים שסוברים כן ופסק שמברך בורא מיני מזונות אולי יש עצה לעשות סעודה שניה עראי ושלישי קבעי

IV. אכילת סעודה שלישית ערב פסח שחל בשבת

- (א) שו"ע (ר"ס - ה) סעודה שלישית צריך לעשותה בפת (טור בשם תוספות סוכה כ"ז) וי"א שיכול לעשותה בכל מאכל העשוי מאחד מחמשת המיני דגן (רא"ש שם) וי"א אפילו בשר ודגים ולא פירות (תוספות שם) וי"א דאפילו בפירות (ר"ן שנת י"ז) וסברא ראשונה עיקר. ורמ"א - וע"פ שחל בשבת שא"א לו לאכול פת לאחר מנחה עושה בפירות או בשר עיין ברמ"א (תמ"ז - ה)
- (ב) משנה ברורה (תמ"ז - ה) שהביא שיטת הגר"א שיחלק סעודת שחרית של פת לשנים וצריך להפסיק איזה שהות כדי שלא יהיה בכלל ברכה שאינה צריכה וזה כנגד שיטת תוספות (שנת קי"ח). ושו"ע (ר"ס - ז) זמן סעודה שלישית משש שעות ומחצה כתוספות. ושו"ע (ר"ס - ג) פסק כהרא"ש דיכול לחלק את הסעודה לצריך סעודה שלישית. והמנהג היותר טוב לחלק הסעודה ולאכול בשר או פירות אחר מנחה גדולה
- (ג) יש נוהגין לאכול קניידליך אחר מנחה גדולה - מ"ב בשם דה"ח וח"א
- (ד) ויש נוהגין לאכול מצה מבושלת אחר מנחה גדולה - עיין שער הציון (תמ"ז - ה) יחזה דעת (ה - ר"ס)
- (ה) עיין במג"א (תמ"ז - ז) שכתב השל"ה בשם הזוהר שרבי שמעון בן יוחאי היה עוסק בתורה בשבת זו במקום סעודה שלישית והגר"א כתב בשם הזוהר דסעודה שלישית בשבת זו נדחית מכל וכל אבל אין הזמירות נדחית